

Αί τελευταῖαι παρατηρήσεις, πού γράφονται δι' ὅλους τοὺς μεταφραστὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ἔργων, διότι ὅλοι κάμνουν «ἀγάμους γάμους» πολὺ περισσό-
τερον ἐπιτηδευμένους καὶ ἐξεζητημένους — εἶναι δὲ ἄλλως τε παρατηρήσεις ἐνὸς
παλαιοῦ διδασκάλου — δὲν μειώνουν τὴν πραγματικῶς ἐπιστημονικὴν, ἐπιμελε-
στάτην καὶ γενικῶς ἱκανοποιητικὴν ἐργασίαν τοῦ κ. Μαρκαντωνάτου, ἡ ὁποία
ἐκτυπωμένη καλαισθῆτως ὑπὸ τοῦ οἴκου Gutenberg τῶν Ἀθηνῶν ἀποτελεῖ μίαν
λαμπρὰν προσφορὰν εἰς τὴν ὑπὸ εὐρυτέρων στρωμάτων τῆς Κοινωνίας μας μελέ-
την τῶν ἀθανάτων δημιουργημάτων τῆς πατρογονικῆς μας σοφίας.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

GEORGES J. KAYAS, **Euclide, Les Elements. Εὐκλείδου Στοιχεῖα**,
τόμοι 2. Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique,
Paris 1978. Ἐκδόσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῆς Ἐρεῦνης
(τῆς Γαλλίας).

Ὁ ἐν Παρισίοις ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐργαζόμενος εἰς τὸ Ἔργαστήριον τῆς Πυ-
ρηνικῆς Φυσικῆς τοῦ Πολυτεχνείου τῶν Παρισίων, διακεκριμένος Ἕλλην ἐπιστή-
μων κ. Γεώργιος Καγιᾶς ἀσχολεῖται παραλλήλως λίαν ἐπιτυχῶς καὶ μὲ προβλή-
ματα ἀφορῶνται εἰς τὰ Μαθηματικὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν
ἐδημοσίευσε πραγματεῖαν ἀφορῶσαν εἰς τοὺς γεωμετρικοὺς ἢ νυμφικοὺς ἀριθμοὺς
τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (546 Β). Ἦδη ἐξέδωκεν εἰς δύο μεγάλους τόμους
τὰ Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου. Εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτὴν περιλαμβάνεται τὸ ἀρχαῖον
Ἑλληνικὸν κείμενον τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν κωδίκων οἱ
ὅποιοι ἐχρησιμοποιήθησαν εἰς τὴν Λειψίαν πλαιότερον (I. Heiberg 1883—85).
Κατὰ τὴν νεωτέραν ἔκδοσιν τῆς Λειψίας (I. Heiberg—E. S. Stamatis, 1969—
1973) ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ αὐτοὶ κώδικες. Εἰς ἐκάστην ἀριστερὰν σελίδα τῆς
ἐκδόσεως τοῦ κ. Καγιᾶ παρατίθεται τὸ ἀρχαῖον κείμενον, ἐν ᾧ εἰς ἐκάστην δεξιὰν
σελίδα παρατίθεται ἐλευθέρως μετάφρασις εἰς τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Τὰ Στοιχεῖα
τοῦ Εὐκλείδου περιλαμβάνόμενα εἰς δεκατρία βιβλία, ἐκδίδονται κατὰ τοὺς τελευ-
ταίους αἰῶνας εἰς τέσσαρας τόμους. Εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιέχεται ἡ ἐπίπεδος
Γεωμετρία. Εἰς τὸν δεύτερον τόμον περιέχεται ἡ θεωρία τῶν ἀναλογιῶν, συνέχεια
τῆς ἐπιπέδου Γεωμετρίας καὶ τὰ ἀριθμητικὰ βιβλία ὑπ' ἀριθμ. 7, 8, 9. Εἰς τὸν
τρίτον τόμον περιέχεται τὸ δέκατον βιβλίον, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει τὴν θεωρίαν
τῶν ἀσυμμέτρων. Τέλος εἰς τὸν τέταρτον τόμον περιέχονται τὰ βιβλία 11, 12, 13,
τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν τὴν ὕλην τῆς Στερεομετρίας. Ὁ κ. Καγιᾶς, διὰ πρώτην
φορὰν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκδόσεως τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου ἐπρωτοτύ-
πησε. Εἰς τὸν πρῶτον τόμον περιέλαβε τὴν Ἐπιπεδομετρίαν καὶ τὴν Στερεομε-
τρίαν (σελίδες 258, σχ. 8), ἐνῶ εἰς τὸν δεύτερον περιέλαβε τὰ ἀριθμητικὰ βιβλία
(7, 8, 9) καὶ τὸ δέκατον βιβλίον, περὶ ἀσυμμέτρων (σελ. 186).

Ἀκολουθῶς ὁ κ. Καγιᾶς ἀσχολεῖται μὲ τὸν καθορισμὸν τῶν βιογραφικῶν
στοιχείων τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀκμάσαντος συγγραφέως τῶν Στοιχείων καὶ
συμφωνεῖ πρὸς τὴν γνώμην, ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν περὶ τὸ 320 π. Χ., ἐν ᾧ μερι-
κοὶ τῶν Ἱστορικῶν τῆς Μαθηματικῆς Ἐπιστήμης τοποθετοῦν τὴν συγγραφὴν
αὐτὴν περὶ τὸ 300 π. Χ. Διὰ τὴν ἀπήχησιν τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου, κατὰ

τοὺς Ἀλεξανδρινούς καὶ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρεται εἰς τὸν Πρόκλον, ὁ ὁποῖος ἔχει σχολιάσει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Στοιχείων καὶ διαμνημονεύει Στοιχεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἑλληνικῶν Μαθηματικῶν. Ὁ Πρόκλος, ὡς γνωστὸν εἶναι ἐκ τῶν τελευταίων διευθυντῶν τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος (410—485 μ. Χ.). Κατόπιν τούτων ὁ κ. Καγιᾶς προβαίνει εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ Εὐκλείδου, ἀναφερόμενος καὶ εἰς τὰ ἀπολεσθέντα ἔργα αὐτοῦ, ὅπως εἶναι τὰ Κωνικὰ καὶ τὰ Μηχανικά, τὸ Περὶ Κούφων καὶ Βαρέων καὶ τὸ Περὶ Ζυγοῦ. Τὰ δύο τελευταῖα ἐκ τούτων σώζονται εἰς τὴν ἀραβικὴν, δὲν ἔχουν ὅμως ἀκόμη μεταφραστῆ εἰς ἄλλην γλῶσσαν καὶ δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς γνησιότητος αὐτῶν. Λεπτομερῆς ἐπισκόπησις τῆς Ἱστορίας τῶν Στοιχείων ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Μεσαιῶνος, εἰς τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, εἰς τὴν Ἀραβικὴν παράδοσιν, εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Πολὺ ἐνδιαφέρον παρουσιάζει σχεδιάγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμφαίνεται ἡ ἐκδοτικὴ διαδρομὴ τῶν Στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου εἰς χρονικὸν διάστημα 2000 ἐτῶν. Ἐνδιαφέροντα σχόλια καὶ συναφῆς βιβλιογραφία παρατίθενται εἰς τὸ τέλος ἐκάστου τόμου.

Ὁ κ. Καγιᾶς διὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς ἀπετέλεσε πραγματικὸν ἄθλον, ὅστις εἶναι προῖον μακροχρονίου καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας. Εἶναι δὲ πολὺ εὐχάριστον, ὅτι τὴν ἐκδοσιν αὐτὴν ἀνέλαβε τὸ Ἐθνικὸν Κέντρον Ἐπιστημονικῆς Ἐρευνῆς τῆς Γαλλίας (Centre National de la Recherche Scientifique).

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

* * *

TESTI NEOGRECI DI CALABRIA. **Indice Lessicale.** A cura di Girolamo Caracausi. Παλέρμο, 1979, Σελ. XVI—367

Τὸ Σικελικὸν Ἰνστιτοῦτον Βυζαντινῶν καὶ Νεοελληνικῶν Μελετῶν τοῦ Παλέρμου εἶχεν ἐκδώσει, κατὰ τὸ ἔτος 1959, εἰς τὴν σειρὰν τῶν Testi αὐτοῦ καὶ ὑπ' ἀριθ. 3, τῆ φροντίδι τῶν Giuseppe Rossi Taibbi καὶ Girolamo Caracausi τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον Testi Neogreci di Calabria (Νεοελληνικὰ κείμενα τῆς Καλαβρίας). Ὡς γνωστὸν, εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς χερσονήσου τῆς Καλαβρίας ὑπάρχουν ἐξ χωρία μὲ ἐλληνόφωνον πληθυσμὸν. Τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται εἰς τὸν ἀνωτέρω τόμον, γεγραμμένα διὰ τοῦ λατινικοῦ ἀλφαβήτου ἐνισχυμένου μὲ τινα ἐπὶ πλέον φθογγόσημα καὶ διακριτικὰ σημεῖα (φωνητικὴ μετάγραφη), προέρχονται ἀπὸ τὰ χωρία ταῦτα: Ροκαφόρτε, Ροχούδι, Χωρίο ντὶ Ροχούδι, Κοντοφούρι, Γκαλιτσανὸ καὶ Μπόβα. Πάντα συνοδεύονται ἀπὸ ἰταλικὴν μετάφρασιν. Τὴν εἰσαγωγὴν καὶ τὰ προλεγόμενα τοῦ τόμου (συνολικῶς 87 σελίδες) ἔγραψεν ὁ G. Rossi Taibbi, ὅστις ἐξέδωκε καὶ τὰ ἐκ τοῦ χωρίου Ροκαφόρτε κείμενα (σ. 3—266) τοῦ τόμου, ἐνῶ ὁ ἕτερος τῶν ἐπιμελητῶν τῆς ἐκδόσεως, G. Caracausi, ἐξέδωκε τὰ κείμενα τῶν χωρίων Κοντοφούρι, Ραχούδι καὶ Μπόβα, συντάξε δὲ καὶ τὸν πίνακα συγγραφέων, ἧτοι εἶναι ὁ ὑπεύθυνος διὰ τὰς σσ. 269—491 τοῦ τόμου. Εἰς τὰ προλεγόμενά του ὁ Rossi Taibbi προβαίνει εἰς ποικίλας γραμματικὰς παρατηρήσεις κ. ἄ. σχόλια ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν κειμένων.

Ἡ σπουδαιότης τοῦ τόμου εἶναι πρόδηλος, ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα μὲ τὴν ἐκδοσιν ταύτην, ἥτις ἐγένετο πρὸ εἰκοσαετίας ὄλης. Οἱ ἐκδό-